

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliğinin Analizi*

The Analysis of the Regulations of Primary Education Inspection Departments of the Ministry of Education

Sevim Öztürk - Hasan Demirtaş ve İ. Bakır Arabacı
İnönü Üniversitesi ve Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü

Öz

İlköğretim müfettişlerinin çalışma usul ve esasları ile teftiş kurulunun yapısı, işleyişi ve işlevlerini düzenleyen yasal dayanak "MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği" dir. 13 Ağustos 1999 tarihinde yürürlüğe giren bu yönetmelik, önceki yönetmeliğe göre birçok değişiklik getirmiştir.

Bu çalışmada, MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'nin, yürürlükten kalkan 27 Ekim 1990 tarihli "MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği" ile bir karşılaştırmasını yaparak getirdiği değişiklikleri belirlemek, yeni yönetmelik hakkında müfettişlerin görüşleri ışığında bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır.

Hazırlanan veri toplama aracı Türkiye genelinde görev yapan ve 2000 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında Türkiye'nin her ilinden gelerek Isparta'da düzenlenen hizmetçi eğitim kursuna katılan 300 ilköğretim müfettişine uygulanmıştır. Veriler "SPSS for Windows" paket istatistik programı ile çözümlenmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, ilköğretim müfettişlerinin, yönetmeliğin "seçilme koşulları" ile ilgili getirdiği değişikliklerden bazılarına benimserken çoğunu benimsemedikleri, "yetistirme" ile ilgili maddelere "orta" düzeyde, "görev alanları" ile ilgili maddelere ise "kısmen" ve "çok" düzeylerinde katıldıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönetmelik, ilköğretim müfettişi, ilköğretim müfettiş yardımcısı, yeterlik sınavı, görev alanı, yetki, hizmet bölgeleri.

Abstract

The legal organisation regulating Primary education inspectors working principles, and defining the operations and functions of the inspectorate is the Ministry of National Education and is based on regulations which came into effect in 13 August 1999. These new regulations have brought in many changes.

This study explains the new changes brought in and to analyse them in view of inspectors comments from a sample of 300 Primary Education Inspectors was chosen from all over Turkey. The results have been analyzed by "SPSS for Windows". It was found that Primary Education Inspectors only welcome some of the changes in the conditions in the regulation. It was determined that they agree moderately with the articles concerning "training", and they agree partially and strongly with the articles on "responsibility areas".

It was also determined that the new regulations have brought in many changes, particularly with regard to probationary periods for inspectors, proficiency exams, appointments, conditions of presidency, responsibility areas and service regions.

Key Words: Regulation, primary education inspector, vice inspector, proficiency exam, responsibility area, authority, service regions.

Giriş

Bir sistemin etkililik ve verimliliğinin değerlendirilmesinde o sistemin hedeflerine ulaşmadaki başarısı genel olarak kabul edilen bir ölçüttür. Eğitim sisteminin değerlendirilmesi de, önceden saptanan hedefleri gerçekleştirip gerçekleştirmediği, yani öğrencilerde isteni-

Araştırma Sevim Öztürk ve Araştırma Hasan Demirtaş, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Malatya. İlköğretim Müfettişi İ. Bakır Arabacı, Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü.

* Bu makale Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi tarafından düzenlenen X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde (7-9 Haziran 2001) bildirisi olarak sunulmuştur.

len davranış değişmelerini oluşturup oluşturmadığı ölçütüne göre yapılabilir. Eğitim sistemlerinin etkililiği hakkında dönüt vermesi bakımından denetim alt sisteminin çok önemli bir işlevi vardır.

Tüm sistemlerde olduğu gibi, eğitim sisteminde de bir alt sistem olarak yer alan "kontrol" ya da diğer bir ifadeyle "denetim", sistem çalışmalarının değerlendirilmesine ve geliştirilmesine olanak sağlar (Taymaz, 1982, 11).

Adams ve Dickey'e göre, tüm sistemlerde bir alt sistem, yönetim süreçlerinde bir öge olarak yer alan denetimin örgüt açısından zorunlu olması, örgütün kendi varlığını sürdürmeye kararlı oluşunun doğal bir sonucudur (Aydın, 1993,1).

Eğitimde denetimin amacı, Türk Milli Eğitim Sistemini oluşturan her düzeydeki resmi ve özel eğitim-öğretim kurum ve kuruluşlarının önceden saptanmış amaçlarını gerçekleştirme derecelerini belirlemek, yapılan faaliyetlerin yasal düzenlemelere uygun olup olmadığını kontrol etmek, değerlendirmek ve süreci geliştirmek için önlemler olarak bilimsel araştırmaların bulguları ışığında yeni düzenlemeler yapılması yolunda teklifler getirmektir (Cengiz, 1992, 8-9). Kısaca eğitimde denetim, eğitim ve öğretimin amaçlarına en uygun yöntemleri bulmak, ürünün nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmesini sağlamaktır (Blumberg, 1974, 5).

Eğitim sisteminde böylesine önemli yeri ve görevi olan denetimin, amaç, süreç ve işgörülerinin iyi tanımlanması; denetmenlerin seçilme, yetiştirilme ve yükseltilmeleri konusunda objektif ölçütler ve standartların geliştirilmesi önem kazanmaktadır (Mosher, 1972,16).

Eğitim sistemleri, yetişmiş teftiş personeli olmaksızın kendilerinden beklenen hizmetleri gerektiği biçimde karşılayamaz. Bu nedenle, özel bir görevi yerine getirecek kişilerin, o göreve getirilmeden önce görevleriyle ilgili eğitim görmüş; yaratıcılık, önezi, tarafsızlık ve hoşgörü gibi liderlik özelliklerini kazanmış olmaları gerekir (Harris, 1975, 7; Robin, 1977, 28).

Türkiye Eğitim Sisteminde denetimin tarihsel gelişimine "İmparatorluk Devri" ve "Cumhuriyet Devri" olarak iki dönem içerisinde bakılabilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarında eğitim işleri devletin kontrolünden ve sorumluluğundan uzak, gönüllü kişilerce ve vakıflara bağlı olarak kurulmuş örgütler tarafından yürütülmüştür. Vakıflara ve medresele-

re bağlı olarak yürütülen eğitimdeki kalitenin zamanla bozulması ve ülkenin kalkınmasında, eğitimin rolünün anlaşılması üzerine, eğitimin devlet denetimi altına alınması için çalışmalara başlanmıştır. Bu amaçla 1838 yılında kurulan "Meclis-i Umur-u Nafia" nun aynı yıl eğitimle ilgili olarak yayımladığı layiha, bu alanda ilk yasal belge niteliği taşımaktadır (Cevat 1338, 8). 1838 yılında yayımlanan layihada, mahalle mekteplerindeki öğretmenlerin mesleki yeteneklerini belirlemek, öğretim aksaklıklarını gidermek ve öğretimi geliştirmek amacıyla teftiş yapacak memurların görevlendirilecekleri belirtilmiştir (Öz, 1985, 10-13).

1847 yılında çıkarılan "Sıbyan Mekatib-i Hocaları Efendilere İta Olunacak Talimat"ta "Mektep Muini" denen ilkokullar müfettişliğinden söz edilmektedir. Böylece "Müfettiş" kavramı eğitim sistemimizde ilk defa yer almış olmaktadır.

1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin kabulü ile Türkiye Eğitim Sisteminin örgütlenmesi sağlanmıştır. Yine bu dönemde, 1913 yılında kabul edilen "Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkatı" (Geçici İlköğretim Yasası) ile ilköğretim sorunlarına çözüm getirilirken, 1914 yılında "Vilayet Maarif Müfettişlerinin Vezâifine Dair Talimatname", teftiş hizmetlerini konu alan ilk yönetmelik olma özelliği bakımından önemlidir.

Cumhuriyet döneminde, 1923 yılında yayımlanan "Maarif Müfettişleri Talimatnamesi", 1927 yılında yürürlüğe giren "İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği", müfettişlerin görevlerini belirlerken, 1933 yılında çıkarılan 2287 sayılı "Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı Vazifeleri Hakkında Kanun" un 10. maddesinde Teftiş Kurulu'nun şekli belirtilmiştir.

1961'de yürürlüğe giren 222 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu" nun 23. maddesinde öngörülen ve 1962 yılında yayımlanan "İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği", cumhuriyet döneminin üçüncü ilköğretim müfettişleri yönetmeliğidir.

1969 yılında yayımlanan yönetmelik ile 1983'te denemek üzere hazırlanan "Denetleme Devamlı Yönergesi"nde denetimler, "Genel", "Özel" ve "Sınav" denetimleri olarak üç grupta toplanmıştır (Su 1974, 1-40; Aydın, 1993, 144-148).

27.10.1990 tarihinde yayımlanan "İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği", ilköğretim müfettişlerinin nitelik, seçilme, yetiştirilme şekli, atama, mesleğe girişi,

nakil, görev, yetki ve sorumlulukları ile ilköğretim müfettişleri kurulunun kuruluş, işleyiş, çalışma usul ve esaslarını düzenlemiş ve 1999 yönetmeliği yayımlanana kadar dokuz yıl yürürlükte kalmıştır.

13 Ağustos 1999 tarihinde çıkarılan "MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği" bugün yürürlükte olan bu alandaki en son yasal düzenlemedir. 13 Ağustos 1999 tarih ve 23785 sayılı Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe giren "MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği", ilköğretim müfettişlerinin seçilme, yetiştirilme, atanma, ilköğretim müfettişleri başkanlıklarının kuruluşu ve görevleri, müfettişlerin görev alanları, yetkileri, görev emirleri, ikamet merkezleri, atama ve yer değiştirme, görevden alınma ve yeniden alınmaları konularında yeni düzenlemeler getirmiştir.

Amaç

Bu araştırmada, 13 Ağustos 1999 tarihinde yürürlüğe giren MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'nin, yürürlükten kalkan 27 Ekim 1990 tarihli MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği ile bir karşılaştırmasını yaparak yeni yönetmeliğin getirdiği değişiklikleri belirlemek ve yeni yönetmelik hakkında müfettişlerin görüşlerini saptamak amaçlanmıştır.

Bu amaca ulaşmak üzere şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yeni yönetmelik ile 27 Ekim 1990 tarihli yönetmeliğin müfettiş ve müfettiş yardımcılarının seçilmesi, yetiştirilmesi, atanması, görev alanları, yetkileri, görevinden alınma ve müfettişliğe yeniden atanma boyutları arasındaki farklılıklar nelerdir?
2. 13 Ağustos 1999 tarihli yönetmeliğin müfettiş ve müfettiş yardımcılarının seçilme, atanma, yetiştirilme, görev alanları, atama ve yer değiştirme ve başkanlığın kuruluşu bölümlerinde yer alan her bir koşul, müfettişler tarafından ne derecede uygun görülmektedir?

Yöntem

Araştırma, tarama türü bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini, Türkiye genelinde görev yapan ilköğretim müfettişleri ve müfettiş yardımcılarının tamamı, örnekleme ise 2000 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında Türkiye'nin her ilinden gelerek, Isparta'da düzenlenen hizmetiçi

eğitim kursuna katılanlardan 300 ilköğretim müfettişi oluşturmuştur.

Bilgi toplama aracı, araştırmaya katılan toplam 300 deneye uygulanmıştır. Ancak, hatalı doldurulan 28 anket geçersiz sayılarak toplam 272 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Verileri toplamak amacıyla, yönetmelikte yer alan koşullar, anket sorusuna dönüştürülerek likert tipinde bir bilgi toplama aracı biçiminde geliştirilmiştir. Ankette yer alan her soruya verilecek cevaplar, beşli derecelendirme ölçeği ile gösterilmiştir. Her seçeneğe denk gelen puan aralıkları hesaplanmış ve aritmetik ortalamalar puan aralıkları ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Aritmetik ortalamalar yorumlanırken, ağırlıklı aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı olarak 1.00-1.80 arasındaki ortalama değerlerin "Hiç", 1.81-2.60 arasındaki değerlerin "Az", 2.61-3.40 arasındaki değerlerin "Kısmen", 3.41-4.20 arasındaki değerlerin "Çok", 4.21-5.00 arasındaki değerlerin ise "Tam" düzeyinde değer taşıdığı kabul edilmiştir.

Geliştirilen bilgi toplama aracının kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bilgi toplama aracının güvenilirliği, iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) ile saptanmış ve Alpha katsayısı .74 olarak bulunmuştur.

Bilgi toplama aracı olan ankete, araştırmaya katılan deneklerin verdikleri cevaplardan elde edilen veriler, dereceli ölçek kullanılarak sayısallaştırılmış ve "SPSS for Windows" paket istatistik programı ile çözümlenmiştir. Ankette yer alan maddelerin uygunluk derecesini belirlemek amacıyla aritmetik ortalama kullanılmıştır. Deneklerin maddelere verdikleri yanıtların çeşitli değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği, cinsiyet ve görev değişkenleri için t testi, hizmet süresi, öğrenim düzeyi, branş, atanmaya esas olan eğitim için de tek yönlü varyans analizi (F testi) yapılarak saptanmıştır. Değişkenler arasında farkın anlamlılığını test etmek amacıyla varyans analizi yapılmış olup farkın bağımsız değişkenin hangi düzeylerinde olduğunu görebilmek amacıyla da (LSD) çoklu karşılaştırma tekniği kullanılmıştır.

Araştırmada, eski ve yeni yönetmeliğin karşılaştırılması ise, betimsel çalışmayla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 1990 ve 1999 tarihli yönetmeliklerin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular ve yorumlar ile anketlerden elde edilen ilköğretim müfettişi ve ilköğretim müfettiş yardımcılarının hakkında toplanan kişisel bilgiler ve İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'nin seçme, atanma, yetiştirme, kuruluş, görev alanları, atama ve yer değiştirme bölümlerinde yer alan koşulların uygunluk dereceleri hakkında müfettiş görüşleri iki alt bölümde incelenmiştir.

Yönetmeliklerin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında incelediğimiz 13 Ağustos 1999 tarihli "MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği" ile yürürlükten kalkan 1990 tarihli "MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği"ni getirilen değişiklikler açısından karşılaştırdığımızda şunları görürüz:

Yönetmeliğin seçme boyutuyla ilgili olarak başvuru koşullarında Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında lisansüstü eğitim yapanların da başvurabilecekleri eklenmiş, eski yönetmelikte, ilköğretim kurumlarında en az beş yıl öğretmenlik yapmış olmak koşulu, en az sekiz yıl olarak değiştirilmiştir. "Son beş yılda yetersiz rapor almamış ve son üç yıllık sicil raporları ortalaması en az iyi derecede olmak" koşulu, "son altı yıllık sicil raporları ortalaması en az iyi derecede olmak" şeklinde değiştirilmiştir. Önceki yönetmelikte yer alan "askerliğini yapmış olmak" koşuluna, bu yönetmelikte yer verilmemiştir. 1990 yönetmeliğinde, "meslek hayatı boyunca 'aylıktan kesme' veya 'maaş kesimi' cezasından daha ağır bir disiplin cezası almamış olmak" koşulu, yeni yönetmelikte altı yıllık hizmet süresi için geçerli sayılmıştır.

1990 yönetmeliğinde, müracaat tarihinin son günü itibarıyla 40 yaşını tamamlamamış olmak hükmü, küçük bir değişikliklerle, yarışma sınavının açıldığı yılın ocak ayının birinci gününde 40 yaşını doldurmamış olmak şeklinde değiştirilmiştir.

1990 yönetmeliğinde, müfettiş yardımcılarının yetiştirilmesinin, hizmetiçi eğitim yoluyla gerçekleştirileceği ve üniversitelerin ilgili bölümlerini bitirenlerin doğrudan atamalarının yapılacağı belirtilirken, 1999 yönetmeliğinde hizmetiçi eğitim ile bu eğitimde başarılı olanla-

rın katılacağı görev başında yetiştirme eğitimi olmak üzere iki aşamadan oluşacağı hükmü getirilmiştir. Yine 1 yıl olan müfettiş yardımcılığı süresi de 3 yıla çıkarılmış ve bu süre sonunda yeterlik sınavı getirilmiştir. Daha önceki yönetmelik hükümlerinde, eğitim fakültelerinin Eğitim Yönetimi ve Denetimi bölümlerini bitirenler doğrudan atanırken, bu yönetmelikte bunlara da 240 saatlik hizmetiçi eğitim öngörülmektedir.

Yönetmelikte, atamaya ilgili olarak da birçok değişiklik getirilmiştir. Bunlar; müfettiş yardımcılarının kendilerinin ve eşlerinin nüfusa kayıtlı oldukları, doğdukları ve en son görev yaptıkları illere atanamayacakları, yetiştirme (adaylık) devresinde de görev yerlerinin değiştirilemeyeceği, başka birim veya kurumlarda geçici olarak görevlendirilemeyecekleri şeklinde hükme bağlanmıştır.

Yine müfettişlerin, kendisi veya eşinin nüfusa kayıtlı oldukları, doğdukları veya en az on beş yıl süreyle devamlı olarak oturdukları ilde (büyük şehir statüsündeki iller hariç) başkan olarak görevlendirilemeyeceği, başkanlık için en az 10 yıl kıdeme sahip olmak zorunluluğu, müfettiş sayısı 201'in üstünde olan illerde, başkan yardımcısı sayısının da 4'e çıkarılacağı, yeni yönetmeliğin getirdiği değişikliklerden bazılarıdır.

Yeni yönetmelikte ayrıca, eskisinden farklı olarak, görevden alınmayla ilgili olarak "müfettişlik güvencesi" bölümüne de yer verilmiştir. Bu bölümde teftiş hizmetleri diğer idari görevlerden ayrı bir kariyer olarak düzenlendiğinden "müfettiş ve müfettiş yardımcılarını kendi istekleri dışında veya teftiş hizmetlerinin gerekleri ile bağdaşmayan sağlık, ahlaki veya mesleki yetersizlikleri belirlenmedikçe görevden alınmaz, diğer görevlere atanamazlar" hükmü yer almaktadır.

1999 yönetmeliği ile görev alanları genişletilen müfettişlere, 19 farklı kurum ve birimin rehberlik, denetim, inceleme ve soruşturma görevleri verilmiştir. Ayrıca hizmet bölgelerine giren illerin yeri de değiştirilmiştir.

Genel olarak bakıldığında, yeni yönetmelik, bu araştırmada ele alınan boyutlar açısından denetim mesleğinin ve eğitim sisteminin gelişmesi lehine, birkaç değişiklik dışında önemli sayılabilecek bir yenilik getirmemiştir.

Eski ve Yeni Yönetmelik Hakkında Müfettiş Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan 272 müfettişin 17'sinin bayan, 25'inin erkek ; 30'unun ilköğretim müfettiş yardımcısı, 242'sinin de ilköğretim müfettişi olduğu tespit edilmiştir.

Müfettişlerin %76,1'i lisans , %3,7'si ön lisans, %10,7'si ise yüksek lisans öğrenimine sahiptir. Memuriyetteki toplam hizmet süresine verilen cevaplardan en çok 26 yıl ve daha fazla (% 41.2) , en az ise 1-5 yıl arasında (%0.4) kıdeme sahip oldukları; ilköğretim müfettişliğindeki hizmet süresi açısından ise en fazla 6-10 yıl (%45,2) seçeneğinde yığılmanın olduğu görülmüştür. Deneklerin, branşlara göre dağılımına bakıldığında en fazla (%61,0 oranında) sınıf öğretmenliğinin olduğu, bunu %13,6 ile Türkçe branşının izlediği, Felsefe Grubu, Müzik, Resim-iş ve İş-Teknik branşlarından ise katılımın olmadığı görülmüştür.

Bu bulgulara göre sistemde erkek müfettişler lehine bir dağılımın ve çeşitli branşlarda müfettiş yetersizliğinin olduğu, müfettişlerin eğitim düzeylerinin giderek yükseldiği ve bu mesleğe ilginin ve erken kıdemlerde katılımın arttığı sonucuna ulaşılabılır.

Yönetmelik Maddelerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

A. Yönetmeliğin Seçme Koşullarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

İlköğretim müfettiş ve müfettiş yardımcılarının seçilme koşullarına ilişkin hükümler, ankette yedi madde halinde ifade edilmektedir. Deneklerin bu konudaki görüşleri frekans (f) ve yüzde (%) olarak şöyledir :

Denekler, en fazla 3.maddede yer alan "Fakültelerin eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi veya eğitim yönetimi ve denetimi bölüm/anabilim dalından mezun ya da bu alanlarda yüksek lisans veya doktora yapanlardan Bakanlığa bağlı resmi okul ve kurumlarda en

az üç yıl öğretmenlik ve /veya yöneticilik yapmış olmak", 6. maddede yer alan "Son altı yıllık sicil notlarının ortalaması en az iyi derecede olmak" ve 7. maddede yer alan "Müfettişlik mesleği ile bağdaşmayacak fiillerden dolayı memuriyete engel olacak derecede olmasa dahi hapis cezasına mahkum edilmemiş (taksirli suçlar hariç) ve son altı yıllık hizmet süresinde aylıktan kesme/maaş kesimi veya daha ağır bir disiplin cezası almamış ya da bu süre içinde idari görevi adli ve idari soruşturma sonucu üzerinden alınmamış olmak" hükümlerini sırayla %38,6-%41,2 ve %36,8'lik oranlarla "tam" düzeyinde uygun bulurken; 4.maddede yer alan "Bakanlık teşkilatında görevli olmak" koşulunu %27,2'lik oranla hiç uygun bulmamışlardır. Sırasıyla 1.,2. ve 5.maddelerde yer alan "Bakanlığa bağlı resmi okul ve kurumlarda en az sekiz yıl öğretmenlik yapmış olmak", "Yedi yıl hizmet süresinin en az dört yılını resmi okul ve kurumlarda öğretmen olarak, üç yılını ise hakanlık merkez ya da taşra teşkilatı yöneticilik görevlerinde geçirmiş olmak" ve "Müfettiş yardımcılığı yarışma sınavının açıldığı yılın ocak ayının birinci gününde 40 yaşını doldurmamış olmak" hükümlerini ise (%33,1, %32,0, %31,6'lık oranlarla) "kısmen" uygun bulmuşlardır.

Bu maddelerdeki bulgulara bakıldığında denekler, ilköğretim müfettişliğine seçilmede başarı,deneyim,alan uzmanlığı ve 40 yaş sınırı koşullarını uygun bulurken, bakanlık teşkilatında görevli olmak ve kıdem ölçütlerini pek benimsememişlerdir.

Denekler, 8.maddede yer alan "yarışma sınavının yazılı sınav olmasını" %37,1 ile "çok" düzeyinde uygun bulurken; 9.maddedeki "yarışma sınavının sözlü sınav olmasını" %31,6'lık oranla "kısmen" uygun bulmuşlardır.

Tablo 1.

Seçme Koşullarına İlişkin Bulgular

Bölüm Madde No	Hiç		Az		Kısmen		Çok		Tam	
	F	%	f	%	f	%	F	%	f	%
1	16	5,9	17	6,3	90	33,1	82	30,1	67	24,6
2	35	12,9	35	12,9	87	32,0	73	26,8	42	15,4
3	3	1,1	29	10,7	57	21,0	78	28,7	105	38,6
4	74	27,2	47	17,3	58	21,3	31	11,4	62	22,8
5	23	8,5	22	8,1	86	31,6	65	23,9	76	27,9
6	13	4,8	22	8,1	53	19,5	72	26,5	112	41,2
7	15	5,5	29	10,7	66	24,3	62	22,8	100	36,8

B. Yönetmeliğin Atanma Koşullarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

İlköğretim müfettiş ve müfettiş yardımcılarının atanma koşullarına ilişkin hükümler, ankette dört madde halinde ifade edilmektedir. Bu maddeler ve deneklerin bu konudaki görüşleri şöyledir:

10. maddede yer alan “Yarışma sınavını kazananlardan bakanlıkça belirlenecek sağlık kurumlarından her türlü iklim ve yolculuk koşullarına uygunluk ve sağlık durumunu belirtir rapor istenmesi” hükmü ile 12. maddede “Müfettiş yardımcılarını, kendilerinin ve eşlerinin nüfusa kayıtlı oldukları ve doğdukları ve en son görev yaptıkları illere atanamazlar” hükmü, denekler tarafından sırayla %37,1 ile %32,0 oranlarında “tam” düzeyinde uygun bulunurken, 11. maddede “Ataması yapıldığı

halde kanuni süresi içinde göreve başlamayanların sınav sonuçlarının hiçbir surette kazanılmış hak sayılmaması” ve 13. maddede “Büyük şehir statüsündeki illerin, müfettişlerin kendilerinin ve eşlerinin doğdukları, nüfusa kayıtlı oldukları ve son görev yaptıkları ile atanamama koşullarından muaf olması” hükümleri %27,2 ve %24,3'lük yüzde oranlarıyla “hiç” seçeneğinde uygun bulunmamıştır.

Bu sonuçlara göre, müfettişlerin bu konuda görüş birliğinde olmadıkları, soruları buldukları konumu dikate alarak yanıtladıkları sonucuna ulaşılabilir.

C. Yönetmeliğin Yetiştirme Koşullarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Yönetmeliğin İlköğretim Müfettiş Yardımcılarının yetiştirilmesine ilişkin hükümleri, ankette beş madde ile

Tablo 2.

Yarışma Sınavı Türüne İlişkin Bulgular

Bölüm Madde No.	Hiç		Az		Kısmen		Çok		Tam	
	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%
8	12	4,4	5	1,8	64	23,5	101	37,1	90	33,1
9	66	24,3	48	17,6	86	31,6	44	16,2	28	10,3

Tablo 3.

Atanma Koşullarına İlişkin Bulgular

Bölüm Madde No	Hiç		Az		Kısmen		Çok		Tam	
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
10	15	5,5	12	4,4	54	19,9	90	33,1	101	37,1
11	74	27,2	30	11,0	67	24,6	51	18,8	50	18,4
12	60	22,1	26	9,6	50	18,4	49	18,0	87	32,0
13	66	24,3	35	12,9	59	21,7	48	17,6	64	23,5

Tablo 4.

Yetiştirme Koşullarına İlişkin Bulgular

Bölüm Madde No	Hiç		Az		Kısmen		Çok		Tam	
	f	%	f	%	F	%	f	%	F	%
14	9	3,3	23	8,5	96	35,3	98	36,0	46	16,9
15	28	10,3	37	13,6	75	27,6	72	26,5	60	22,1
16	38	14,0	27	9,9	63	23,2	68	25,0	75	27,9
17	61	22,4	36	13,2	73	26,8	56	20,6	46	16,9
18	58	21,3	31	11,4	95	34,9	47	17,3	41	15,1

ifade edilmektedir. Bu maddeler ve bunların uygunluk dereceleri konusundaki denek görüşleri şöyledir:

Bu bölümde müfettişler, “Müfettiş yardımcılarının yetiştirilme devresinde görev yerlerinin değiştirilememesi ve başka birim veya kurumlarda geçici olarak görevlendirilememesi”(Md.16) ni %27,9”luk oranla “tam” seçeneğinde ve 3,61’lik aritmetik ortalama ile en uygun madde olarak tercih ederken, “Müfettiş yardımcılarının yetiştirme programının, hizmet içi eğitim ile bu eğitimde başarılı olanların katılacağı görev başında yetiştirme eğitimi olmak üzere iki aşamadan oluşması” (Md.14), “Müfettiş yardımcılarının yetiştirilme süresinin üç yıl olması” (Md.15), “Müfettişlikte başarılı olamayacağı anlaşılan müfettiş yardımcılar hakkında düzenlenecek rapora dayalı olarak, valinin önerisi üzerine yeterli sınavı beklenmeksizin, bakanlıkça gerekli değerlendirme yapıldıktan sonra müfettiş yardımcılığı görevinden çıkarılması (Md.17) ve “Müfettiş yardımcısı olarak üç yıllık yetiştirme dönemi sonunda yapılacak olan yeterlik sınavı” (Md.18) maddelerini sırasıyla %35,3, %27,6, %26,6 ve %34,9’luk oranlarla “kısmen” düzeyinde uygun bulmuşlardır.

Bu bulgulara göre müfettişlerin, yeni yönetmeliğin yetiştirme ile ilgili hükümlerini fazla benimsemedikleri ve uygun bulmadıkları sonucuna ulaşılabılır.

D. Yönetmeliğin İlköğretim Müfettişleri Başkanlığının Kuruluşuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümle ilgili hükümler, ankette sekiz madde halinde ifade edilmiştir. Deneklerin bu konudaki görüşleri şöyledir :

Bu grupta müfettişlerin tercihleri en fazla 22., 24. ve 26.maddelerde “tam” seçeneğinde yoğunlaşırken, 20. maddede “çok”, 19. ve 21. maddelerde “kısmen, 23. maddede ise “hiç” seçeneğinde toplanmıştır.

Müfettişler, eski yönetmelikte, “İlköğretim Müfettişleri Kurulu” olarak ifade edilen yeni yönetmelikte ise “İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı” olarak değiştirilen kuruluşun oluşumu ve çalışması konusundaki hükümlerden, “Müfettişlerin, kendisi veya eşinin nüfusa kayıtlı oldukları, doğdukları veya en az on beş yıl süreyle devamlı olarak oturdukları ilde başkan olarak görevlendirilememeleri” (Md.22), “İlköğretim müfettişleri başkanının, ilköğretim müfettişleri kurulu üyeleri tarafından seçilmesi” (Md.24), “Grupların teşekkülünde seçim unsurunun olması” (Md.25) ve “İlköğretim müfettişleri başkanlıkları bünyesinde mevcut birimlerin yanı sıra hukukçulardan oluşan bir hukuk bürosunun bulunması” (Md.26) maddelerini sırayla %27,2, %54,8, %47,1 ve %40,8’lik oranlarla “tam” düzeyinde uygun bulurken, “Müfettişlerin kendisi veya eşinin nüfusa kayıtlı oldukları, doğdukları veya en az on beş yıl süreyle devamlı olarak oturdukları ilde başkan yardımcısı olarak görevlendirilmeme” (Md.23) hükmünde, deneklerin “hiç” (%26,8) ve “tam” (%24,6) seçeneklerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Bu bulgulara göre müfettişler, başkanlığın teşkilinde seçim unsurunu ve başkanlık bünyesinde hukuk bürosu oluşturulmasını benimserken, başkan ve başkan yardımcısının görevlendirilme koşulları açısından görüş ayrılığında oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5.
İlköğretim Müfettişleri Başkanlığının Kuruluşuna İlişkin Bulgular

Bölüm Madde No	Hiç		Az		Kısmen		Çok		Tam	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
19	46	16,9	30	11,0	73	26,8	70	25,7	53	19,5
20	29	10,7	19	7,0	80	29,4	93	34,2	51	18,8
21	54	19,9	34	12,5	71	26,1	60	22,1	53	19,5
22	69	25,4	27	9,9	47	17,3	55	20,2	74	27,2
23	73	26,8	28	10,3	59	21,7	45	16,6	67	24,6
24	6	2,2	2	0,7	31	11,4	84	30,9	149	54,8
25	14	5,1	5	1,8	36	13,2	89	32,7	128	47,1
26	10	3,7	8	2,9	52	19,1	91	33,5	111	40,8

Tablo 6.
İlköğretim Müfettişlerinin Görev Alanları Düzenlemesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Bölüm Madde No	Hiç		Az		Kısmen		Çok		Tam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
27	11	4,0	6	2,2	63	23,2	165	60,7	27	9,9
28	6	2,2	7	2,6	48	17,6	169	62,1	42	15,4
29	3	1,1	12	4,4	50	18,4	141	51,8	66	24,3
30	17	6,3	43	15,8	120	44,1	65	23,9	27	9,9
31	29	10,7	67	24,6	83	30,5	59	21,7	34	12,5
32	22	8,1	23	8,5	69	25,4	96	35,3	62	22,8
33	11	4,0	16	5,9	91	33,5	111	40,8	43	15,8
34	32	11,8	10	3,7	53	19,5	84	30,9	93	34,2

E. Yönetmeliğin Görev Alanları Düzenlemesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümle ilgili sorular, ankette sekiz madde olarak yer almaktadır. Deneklerin bu bölümle ilgili görüşleri şöyledir :

İlköğretim müfettişleri, "Görev alanına giren kurum sayısı" (md.27), "Kurumların çeşitliliği" (md.28), "Bazı görev alanlarının farklı uzmanlık gerektirmesi" (md.29) ile "İdarenin haksız tutumu olduğunda, mesleki güvenenin olmayışı" (md.32) ve "Görevinizi yaparken karşılaşılabileceğiniz bir iş riski" (md.33) sizi ne derecede etkilemektedir sorularına yüksek düzeyde katılımı (%60,7, 562,1, %51,8, %35,3, %40,8) "çok" yanıtı vermişlerdir.

"Aldığınız hizmet öncesi eğitim" (md.30) ve "Size tanınan yetki" (md.31) görevinizi yerine getirmede sizi olumsuz yönde ne derecede etkilemektedir sorularına ise "kısmen" (%44,1, %30,5) yanıtı vermişlerdir.

Bu bulgulara göre, müfettişlerin, yeni yönetmeliğin getirdiği iş yükünden, görev alanına giren kurum sayısının çokluğu, çeşitliliği ve uzmanlık gerektirmesi nede-

niyle görevlerini yerine getirirken olumsuz yönde etkilendikleri sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca müfettişler, 34. maddede yer alan "İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı'nın milli eğitim müdürlüğü bünyesinde olması" durumunu da (%34,2 oranında) "tam" düzeyde olumsuz bir faktör olarak değerlendirmişlerdir.

F. Yönetmeliğin Atama ve Yer Değiştirme Koşullarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümdeki hükümler, ankette üç madde halinde yer almaktadır. Maddelerin açılımı ve bunların uygunluğu konusundaki denek görüşleri şöyledir :

"Müfettiş ve müfettiş yardımcılarının atamalarına ve yer değiştirmelerine esas olmak üzere coğrafi durum, ekonomik ve sosyal yönden gelişmişlik düzeyi, ulaşım koşulları göz önüne alınarak oluşturulduğu belirtilen hizmet bölgeleri" (md.35), "Bu bölgelerdeki zorunlu çalışma süreleri" (md.36) ve "Atamalarda öğrenim ömrünün olması" (md.37), müfettişler tarafından yüksek oranda (%55,9, %50,4, %31,3) "kısmen" uygun bulunmuştur.

Tablo 7.
Atama ve Yer Değiştirme Koşullarına İlişkin Bulgular

Bölüm Madde No	Hiç		Az		Kısmen		Çok		Tam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
35	9	3,3	29	10,7	152	55,9	61	22,4	21	7,7
36	6	2,2	12	4,4	137	50,4	88	32,4	29	10,7
37	15	5,5	21	7,7	85	31,3	83	30,5	68	25,0

Bu bulgulara göre, bu bölümle ilgili değişiklikler müfettişler tarafından kabul görmeye beraber, yeterli bulunmamıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

MEB tarafından düzenlenerek 13 Ağustos 1999 tarihinde yürürlüğe konan "MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği"nin, yürürlükten kalkan 27.10.1990 tarihli "MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği" ile bir karşılaştırmasını yaparak yeni yönetmeliğin getirdiği değişiklikleri belirlemek ve yeni yönetmelik hakkında müfettişlerin görüşlerini saptamak amacıyla yapılan bu araştırmanın başlıca sonuçları şöyledir.

Bu çalışmada, yönetmeliğin müfettiş ve müfettiş yardımcılarının seçilme, atanma, yetiştirilme, görev alanları, atama ve yer değiştirme ve başkanlığın kuruluşu bölümlerinde yer alan koşullar, uygunluk dereceleri ve müfettişlerin görevlerini yerine getirmede etkilenme dereceleri açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Hem müfettişler hem de müfettiş yardımcılarını, ilköğretim müfettişliğine seçilmede başarı, deneyim, alan uzmanlığı ve 40 yaş sınırı koşullarını uygun bulurken, bakanlık teşkilatında görevli olmak ve kıdem ölçütlerini uygun bulmamışlardır.

Müfettişlerin, atama koşullarının uygunluğu konusunda görüş birliğinde olmadıkları, soruları buldukları konumu dikkate alarak yanıtladıkları görülmüştür. Yine yetiştirme koşulları ile ilgili hükümleri de fazla benimsemedikleri ve uygun bulmadıkları belirlenmiştir.

İlköğretim müfettişleri başkanlığının teşkilinde seçim unsurunu ve başkanlık bünyesinde hukuk bürosunun oluşturulmasını "tam" düzeyinde uygun bulurken, başkan ve başkan yardımcısının görevlendirilme koşulları açısından "hiç" ve "tam" düzeylerinde yoğunlaşarak görüş ayrılığında oldukları tespit edilmiştir.

Müfettişler, görev alanları düzenlemesine ilişkin olarak yeni yönetmeliğin getirdiği iş yükünden, görev alanına giren kurum sayısının çokluğu, çeşitliliği ve uzmanlık gerektirmesi nedeniyle görevlerini yerine getirirken olumsuz yönde etkilendikleri; ayrıca ilköğretim müfettişleri başkanlığının milli eğitim müdürlüğü bünyesinde olmasını da uygun bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Atama ve yer değiştirme ile ilgili koşullar ve yeni yönetmeliğin bu konuda getirdiği değişiklikler de uygun ve yeterli bulunmamıştır.

Öneriler

1. İlköğretim müfettiş ve yardımcılarında cinsiyet ve branş dengesinin sağlanması,
2. İlköğretim müfettişleri yardımcılığı seçilmesinde yapılan sözlü sınavın daha objektif ölçütlere bağlanması ve sınavın bu ölçütlere bağlı olarak yürütülmesi,
3. İlköğretim müfettişlerinin milli eğitim müdürlüğü bünyesinden çıkarılması, MEB Teftiş Kurulu ile bütünleşmesinin sağlanması,
4. İlköğretim müfettişlerinin görev alanlarının daraltılması, denetiminde uzmanlık gerektiren alanlar için hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitim düzenlenmesi,
5. İlköğretim müfettişlerinin atamalarında lisansüstü öğrenimin mazeret olarak kabul edilmesi,
6. İlköğretim müfettişliğine yetiştirmenin eskiden olduğu gibi hizmet öncesine ağırlık verilerek eğitim fakülteleri tarafından yapılması,
7. İlköğretim müfettişleri için lisansüstü öğrenimin zorunlu hale getirilmesi,
8. İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği'nin yukarıdaki öneriler de dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi.

Kaynakça

- Aydın, M. (1993). *Çağdaş eğitim denetimi*. (3. Baskı). Ankara : PEGEM Yayınları.
- Aydın, M. (1992). *Eğitim yönetimi*. (3. Basım). Ankara : Hatiboğlu Yayınevi.
- Binbaşıoğlu, C. (1985). *Türkiye'de eğitim bilimleri tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Blumberg, A. (1974). *Supervision and teachers*. Berkeley, California: Mc. Cutchan Publishing Corp.
- Cengiz, C. (1992). *Milli Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin yetiştirilmesi ve teftişin geliştirilmesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Cevat, M. (1922). *Maarif-i umumiye nezareti. Tarihçe, teşkilat ve icraatı*. İstanbul: Matbaai Amire, 1338.
- Harris, B. M. (1975). *Supervisory behavior in education*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Mosher, R. L. & Purpel, D. E. (1972). *Supervision: The reluctant progression*. Boston: Houghton Mifflin Co.

- Öz, M. F. (1971). *Milli eğitim sisteminde teftiş ve bir teftiş örgütü modeli*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Öz, M. F. (1977). *Türk milli eğitim sisteminde ilköğretim müfettişlerinin rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Robin, H. F. (1977). Preparation programs in educational administration. In Omdan, S. E. (Ed.) *Handbook on Contemporary Education*. New York: R. R. Bowker Comp.
- Sağlamer, E. (1975). *Eğitimde teftiş teknikleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Su, K. (1974). *Türk eğitiminde teftişin yeri ve önemi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Taymaz, H. (1982). *Teftiş: Kavramlar- ilkeler-yöntemler*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- T.C. RESMİ GAZETE. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği. Sayı: 20678, tarih: 27.10.1990.
- T.C. RESMİ GAZETE. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıklar Yönetmeliği. Sayı: 23785, tarih: 13.08.1999.
- WEB Site. (2000). (<http://www.exit.109.com/> —learn/ tchreval: htm).

Geliş	26 Mart 2002
İnceleme	28 Mart 2002
Kabul	12 Mayıs 2003